

Guidelines for Water Resource Management at Huaisatod Reservoir by The Civil Society in Khumbong Sub-District, Huaiphung District, Kalasin Province

Wipawan Phoothornlers¹ and Sukhumvit Saiyasopon²

Received	Reviewed	Revised	Accepted
18/08/2564	22/09/2564	25/09/2564	29/09/2564

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the situation in water resource management at Huaisatod Reservoir; (2) to analyze the potential of water management in Huaisatod Reservoir; and (3) to find guidelines for water resource management of Huaisatod Reservoir. In-Depth Interview and Focus Group Discussion were used to collect data. The Interview and group discussion. The key informants in this research were a group of 1 government employees. The committee of the Huaisatod Reservoir Water Use Management group consisted of 15 people and 10 people who use water in Khumbong Sub-District. The research results were as follow:

1. Regarding the situation of water resource management in Huaisatod Reservoir, it was found that Water Use Management Committee reported managing the water of the Huaisatod Reservoir by setting the rules and regulations of the group in order to empower to control the members. The use of water resources is worth for investment and the use of water can be controlled appropriately and fairly. There is a plan before management at every step; The water sources have been maintained, repaired and improved continually. This makes the group strong and they can manage, develop careers, have more income, have enough to live on and conserve water and environment.

2. In terms of potential analysis of water resource management in Huaisatod Reservoir, Huaisatod Reservoir, lead to manage water resource management effectively. The strength of water resource management is based on a strong committee and they are able to supply water according to the plan and public participation. The weaknesses found are insufficient budget and lack of support from the government or private agencies. Further, people who use water who do not understand how to use water

appropriately. The opportunity found is the current government's focus on procuring, developing, conserving and rehabilitating water resources. The other government projects such as canal maintenance and seasonal rain. The obstacles namely natural disasters, illegal opening and closing the sluice gate, and increasing demand for water use.

3. Regarding the guidelines for water resource management of Huaisatod Reservoir, the Committee of Huaisatod Reservoir Water Utilization Management committee and people who use water have jointly established guidelines for water resource management as follows: (1) joining and developing irrigation water sources to have potential for efficient water storage and release; (2) joining and managing water resources to be sufficient thoroughly and fairly; (3) joining plan for an integrated water use to store water in the dry season; (4) finding more channels for educating in terms of water consumption; (5) finding more channels for budgets; and (6) promoting use of new innovations and bringing technology to help manage water resources.

Keyword : water resource management, public participation, reservoir

¹ Udon Thani Rajabhat University, E-mail : 63611152106@udru.ac.th

² Udon Thani Rajabhat University, E-mail : Sukhumvt@kku.ac.th

แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต โดยภาคประชาสังคม ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิภาวรรณ ภูธรเลิศ³ และสุขุมวิทย์ ไสยโสภณ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการณ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ (2) วิเคราะห์ศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ (3) หาแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ จำนวน 1 คน คณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต จำนวน 15 คน และประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการณ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต คณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ได้เข้ามาบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต โดยมีการตั้งกฎระเบียบ ของกลุ่มขึ้น เพื่อให้คณะกรรมการกลุ่มฯ มีอำนาจในการควบคุมสมาชิก มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำคุ้มค่าลงทุน สามารถควบคุมการใช้น้ำอย่างเหมาะสม และเป็นธรรม โดยมีการวางแผนก่อนการบริหารจัดการน้ำในทุกขั้นตอน มีการดูแลบำรุงรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงแหล่งน้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็ง สามารถบริหารงาน พัฒนาอาชีพ มีรายได้ มีกิน มีใช้ และเพื่อให้มีการอนุรักษ์น้ำ และสิ่งแวดล้อม

2. วิเคราะห์ศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต เพื่อนำไปสู่แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างมีประสิทธิภาพ จุดแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือ คณะกรรมการเข้มแข็ง ส่งน้ำได้ตามแผนการส่งน้ำที่วางไว้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน จุดอ่อน คือ การขาดงบประมาณ การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และการที่ประชาชนผู้ใช้น้ำไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติตนในการใช้น้ำ โอกาส คือ รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดหา พัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ โครงการช่วยเหลือของรัฐ และฝนตกตามฤดูกาล อุปสรรค คือ สภาพอากาศที่แปรปรวน การลักขโมยเปิด - ปิดบานประตูน้ำ และความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

3. แนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแนวทาง ดังนี้ (1) ร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำชลประทานให้มีศักยภาพในการกักเก็บ

น้ำและปล่อยน้ำให้มีประสิทธิภาพ (2) ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เพียงพอ ทัวถึง และเป็นธรรม (3) ร่วมกันวางแผนการใช้น้ำแบบบูรณาการ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ในฤดูที่ขาดแคลน (4) เพิ่มช่องทางการให้ความรู้เรื่องการใช้น้ำ (5) เพิ่มช่องทางในการจัดหางบประมาณ และ (6) ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

คำสำคัญ : การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ,การมีส่วนร่วมของประชาชน,อ่างเก็บน้ำ

³ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, E-mail : 63611152106@udru.ac.th

⁴ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, E-mail : Sukhumvt@kku.ac.th

บทนำ

“น้ำ” เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของโลก มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และรวมถึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจ จากการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติด้านน้ำบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น พร้อมทั้งการเพิ่มขึ้นของชุมชนเมือง การขยายตัวของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ทำให้ส่งผลต่อการเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำ ภาวะน้ำท่วม มลพิษทางน้ำ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 12 ปี เป็นแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ 2561 – 2580) ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องและตอบสนองเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) (แผนระดับ 1) และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับ ๒) ภายใต้ประเด็นที่ 19 การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2562)

ภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งมีความเกี่ยวโยงกันทั้งในส่วนของการจัดหา พัฒนา และการจัดสรรตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป ซึ่งการดำเนินการเหล่านั้น จะต้องสอดคล้องผสมผสานแบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือที่เรียกกันว่า

“การดำเนินการแบบบูรณาการ” ด้วยหลายวิธี หลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับ จึงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำได้อย่างสัมพันธ์กัน นโยบายและแผนการบริหารจัดการน้ำ ที่กลุ่มผู้ใช้น้ำหรือ “คณะกรรมการจัดการชลประทาน” (Joint Management Committee for Irrigation: JMC) ได้เข้ามามีส่วนร่วมวางแผนอย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) โดยครอบคลุมตั้งแต่การใช้น้ำ การผลิตการเกษตร การต่อยอด หรือการตลาด ซึ่งครอบคลุมถึงแนวทางการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ให้น้ำใช้ที่มีคุณภาพทั้งในการใช้อุปโภค บริโภค และอุตสาหกรรม เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเกิดความยั่งยืน (กรมชลประทาน, 2017) การจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบอ่างเก็บน้ำ เป็นวิธีการหนึ่งของระบบการจัดการน้ำในระบบชลประทาน ซึ่งอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาน้ำ ทำให้พื้นที่เกิดการพัฒนามากขึ้น มีปริมาณผลผลิตที่สูงขึ้น ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำการเกษตร มีภูเขา มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ มีหมู่บ้านทั้งหมด 15 หมู่บ้าน ประชากรทั้งหมด 2,795 คน มีเรือ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ พืชที่นิยมเพาะปลูก ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ยางพารา ปาล์ม พืชผักสวนครัวต่างๆ ซึ่งน้ำในการทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด ตั้งอยู่ที่บ้านปลาขาว ตำบล คำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง ก่อสร้างในปี พ.ศ. 2510 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2512 มีพื้นที่ทั้งหมด 8,114 ไร่ ความจุที่ระดับสูงสุด 16,500 ล้าน ลบ.ม. ดูแลโดยกรมชลประทาน ก่อสร้างขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภค บริโภค และการเกษตร โดยบริหารงานโดยกรมชลประทาน ในปี พ.ศ. 2540 ได้ก่อตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำห้วยผึ้ง-ผา สะทาด ขึ้นเพื่อบริหารจัดการอ่างเก็บน้ำ 3 อ่างเก็บน้ำ คือ อ่างเก็บน้ำห้วยผึ้ง อ่างเก็บน้ำห้วยผา และอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด แต่ด้วยการบริหารจัดการส่วนใหญ่มีทิศทางไปในด้านการเกษตร จึงบริหารจัดการน้ำได้ไม่ทั่วถึง ในปี พ.ศ.2560 จึงได้ก่อตั้งกลุ่มคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาดขึ้น เพื่อบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด เนื่องจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีเปลี่ยนแปลงไป บางปีฝนทิ้งช่วงนานทำให้เกิดความแห้งแล้ง อ่างเก็บน้ำห้วยสะทาดสามารถรองรับน้ำฝนได้น้อย ทำให้ปล่อยน้ำให้พืชผลการเกษตรได้น้อย เพราะจะต้องสำรองน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค บางปีฝนตกชุกมากทำให้อ่างเก็บน้ำห้วยสะทาดรองรับน้ำเยอะเกินไป ต้องระบายน้ำออกจากอ่างเก็บน้ำ จึงทำให้น้ำท่วมพื้นที่การเกษตรและปัญหาคลองส่งน้ำขาดชำรุดเสียหาย รวมทั้งประชาชนผู้ใช้น้ำขาดความเข้าใจและขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ จึงทำให้เกิดปัญหา อาทิเช่น ปัญหาการนำสิ่งของมาวางขวางทางน้ำ ปัญหาการลักขโมยเปิด-ปิดบานประตูน้ำ ทำให้บานประตูเกิดความเสียหาย ปัญหาประชาชนผู้ใช้น้ำขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในพื้นที่ของตนเอง

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพการณ์การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค วิเคราะห์ศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การมีส่วนร่วมของประชาชนใน

.....

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด โดยภาคประชาสังคม ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด เพื่อให้มีทรัพยากรน้ำเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยภาคประชาสังคม มีส่วนสำคัญอย่างมากในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนที่ใช้น้ำ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด โดยภาคประชาสังคม ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัย มุ่งศึกษาถึง (1) สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วยปัญหาและอุปสรรคการใช้น้ำของประชาชน ปัญหาการระบายน้ำของชลประทาน ปัญหาด้านงบประมาณ ข้อจำกัดในทุกมิติของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2) แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำระเบียบการใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ระบบการระบายน้ำ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัย ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาได้แก่ พื้นที่ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ คณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ และประชาชนผู้ใช้น้ำ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมีนาคม 2564 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 รวมระยะเวลา 1 ปี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มาจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน คือ คณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด จำนวน 15 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ คือ เจ้าหน้าที่สำนักงานชลประทานที่ 6 จำนวน 1 คน และกลุ่มตัวแทนภาคประชาชน คือ ตัวแทนกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำ จำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

2.1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.2. แบบสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ตามกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ คณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด จำนวน 15 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานชลประทานที่ 6 จำนวน 1 คน และกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำ จำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้ศึกษา ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ในเบื้องต้นผู้ศึกษาได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วน และความเชื่อถือได้ของข้อมูล แล้วจัดทำดัชนีข้อมูล โดยแยกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลไปวิเคราะห์ จากนั้นจะนำข้อมูลมาประมวลวิเคราะห์เชื่อมโยงความสอดคล้องตามหลักตรรกะเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎีควบคู่กับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างละเอียดและใกล้เคียงความเป็นจริง โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด โดยภาคประชาสังคม ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์” สรุปประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยอาศัยหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพการณ์ดำเนินงานการจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

บริบททั่วไป

สภาพพื้นที่ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่โดยทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสลับพื้นที่ราบสูง และมีภูเขา มีลำห้วยสะทุดไหลผ่าน ซึ่งไหลมาจากเทือกเขาภูพาน เหมาะแก่การทำการเกษตร ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขตของตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในจำนวน 4 ตำบล ของอำเภอห้วยผึ้ง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอห้วยผึ้ง อยู่ห่างจากตัวอำเภอห้วยผึ้ง ประมาณ 6 กิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือน ทั้งหมด 2,975 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 10,458 คน แบ่งเป็นประชากรชาย 5,265 คน และประชากรหญิง 5,193 คน และแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน ประชากร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ พืชที่นิยมเพาะปลูก ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ยางพารา ปาล์มน้ำมัน พืชผักสวนครัวต่าง ๆ ส่วนทางด้านการศึกษาส่วนใหญ่เพื่อใช้งานด้านเกษตรกร เพื่อเป็นอาหาร และจำหน่ายเป็นรายเสริมในครอบครัว ได้แก่ โค กระบือ หมู เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น โดยพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่แบ่งออกได้ ดังนี้

1) พื้นที่ราบสูง หรือ โคก เป็นพื้นที่ที่ไม่มีแหล่งน้ำ อาศัยเพียงน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ในหน้าฝนเท่านั้น พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ นิยมปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ได้แก่ ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

2) พื้นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำในการเพาะปลูก พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่จะนิยมปลูกข้าว เป็นหลัก ในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้ง ในพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำ จะนิยมปลูกข้าว ข้าวโพด มะเขือเทศ ส่วนในพื้นที่ที่ไม่มีแหล่งน้ำจะนิยมปลูก ปอเทือง และถั่วลิสง โดยมีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตั้งอยู่ที่ บ้านปลาขาว ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง คูแล โดยกรมชลประทาน ก่อสร้างในปี พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2512 มีพื้นที่ทั้งหมด 8,114 ไร่ ความจุที่ระดับสูงสุด 16.500 ล้าน ลบ.ม. ความจุที่ระดับกักเก็บ 11.660 ล้าน ลบ.ม. และความจุระดับธรรมิที่ 0.500 ล้าน ลบ.ม. มีพื้นที่รับน้ำฝน 61.00 ตารางกิโลเมตร ฝนเฉลี่ย 1,589 มม./ปี ปริมาณน้ำไหลลงอ่าง 24.540 ล้าน ลบ.ม. จำนวนคลองส่งน้ำ 8 สาย ความยาวรวม 19.112 กิโลเมตร และมีจำนวนเกษตรกรผู้ใช้ประโยชน์ 546 ราย ซึ่งอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด มีการปล่อยน้ำให้พื้นที่การเกษตรทั้งทางคลองส่งน้ำชลประทาน และทางห้วยสะทุด

ในระยะแรก อ่างเก็บน้ำห้วยสะทตมีการบริหารจัดการโดยสำนักงานชลประทานที่ 6 มีเจ้าหน้าที่ดูแลอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต มีหน้าที่เปิด - ปิด น้ำตามแผนการใช้ น้ำของกรมชลประทาน ต่อมา การดำเนินงานของสำนักงานชลประทานที่ 6 ที่มีภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นและไม่สามารถบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำและดูแลการส่งน้ำได้ไม่ทั่วถึง จึงได้มีนโยบายให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการน้ำ เพื่อการบริหารจัดการให้ทั่วถึงประชาชน ให้ประชาชนได้รับน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตาม ความต้องการ ในปี พ.ศ. 2532 จึงได้มีการตั้งกลุ่มของผู้ใช้น้ำชลประทาน ที่เกิดขึ้นจากการที่เกษตรกร ผู้ใช้น้ำในเขตรับน้ำชลประทานได้รวมตัวกันจัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบริหารจัดการน้ำและ บำรุงรักษาระบบชลประทาน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการก่อตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำห้วยฝิ่ง-ผา-สะทตขึ้น โดยได้ตั้งการ ดูแลอ่างเก็บน้ำห้วยสะทตจากกลุ่มผู้ใช้น้ำเข้าไปดูแล โดยกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำห้วยฝิ่ง-ผา-สะทต ทำหน้าที่ ดูแลควบคุมการบริหารจัดการน้ำครอบคลุมทั้ง 3 แห่ง คืออ่างเก็บน้ำห้วยฝิ่ง อ่างเก็บน้ำห้วยผา และอ่าง เก็บน้ำห้วยสะทต มีการตั้งกฎระเบียบ ควบคุมในการใช้น้ำ มีการบริหารจัดการน้ำในแต่ละอ่างเก็บน้ำ โดยการเปิดน้ำ 7 วัน และปิดน้ำ 5 วัน ตามกฎระเบียบของกลุ่มฯ จึงทำให้บริหารจัดการน้ำได้ไม่ทั่วถึง พื้นที่ท้ายน้ำได้รับน้ำไม่เพียงพอ เกิดการลักปิดน้ำเพื่อกันน้ำเข้าไร่นาของตนเองเนื่องจากมีจำนวนวัน ปล่อยน้ำที่จำกัด คลองไม่มีการขุดลอกทำให้เกิดการอุดตันและทับถมของตะกอน รวมถึงภารกิจหลัก ของกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำห้วยฝิ่ง-ผา-สะทต เน้นส่งเสริมสินค้าด้านการเกษตร บริหารจัดการเกี่ยวกับการ รับฝากเงิน เงินกู้ รวมถึงการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำดูแลได้ ไม่ทั่วถึง

เนื่องจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จ ประชาชนในพื้นที่ได้รับ น้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ พื้นที่ท้ายน้ำไม่ได้รับน้ำมาใช้ในพื้นที่การเกษตร คลองไม่มีการขุดลอกทำ ให้เกิดการอุดตันและทับถมของตะกอน สำนักงานชลประทานจึงได้ขอแยกการบริหารจัดการอ่างเก็บน้ำ ออกจากกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำห้วยฝิ่ง-ผา-สะทต เพื่อมาบริหารจัดการใหม่ในปี พ.ศ.2560 จึงได้ก่อตั้งกลุ่ม บริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทตขึ้น เพื่อบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ซึ่งเป็นการบริหาร พื้นที่ให้เล็กลงกว่ากลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำห้วยฝิ่ง-ผา-สะทต เพื่อบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น ครอบคลุมพื้นที่ เพียงอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต โดยมีการตั้งกฎ ระเบียบ ของกลุ่มขึ้นด้วย เพื่อให้คณะกรรมการบริหารกลุ่ม มีอำนาจในการควบคุมสมาชิก มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำค้ำค่าลงทุน สามารถควบคุมการใช้น้ำ อย่างเหมาะสม และเป็นธรรม โดยมีการวางแผนก่อนการบริหารจัดการน้ำในทุกขั้นตอน เพื่อให้มีการ ดูแลบำรุงรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงแหล่งน้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็ง สามารถบริหารงาน พัฒนาอาชีพ มีรายได้ มีกิน มีใช้ และเพื่อให้มีการอนุรักษ์น้ำ และสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2 ศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทตบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต โดยการรวมกลุ่มของประชาชนผู้ใช้น้ำและโครงการชลประทานกาฬสินธุ์ ก่อตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต เพื่อจัดสรรแบ่งปันน้ำระหว่างสมาชิกในกลุ่มได้เพียงพอ ยุติธรรม และรวดเร็ว มีการดูแล บำรุงรักษาอาคารชลประทาน ให้อยู่ในสภาพดี และเพื่อให้เกษตรกรใช้น้ำอย่างประหยัด โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (1) การวางแผนการส่งน้ำ มีการวางแผนเป็น 3 ช่วง คือการวางแผนก่อนการส่งน้ำ ในระหว่างการส่งน้ำ และหลังการส่งน้ำ ซึ่งได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทตกับประชาชนผู้ใช้น้ำ อนุมัติแผนการใช้น้ำโดยการลงประชามติ เพื่อให้การบริหารจัดการไปในทิศทางเดียวกัน และลดความขัดแย้งกับประชาชนผู้ใช้น้ำ (2) การควบคุมการส่งน้ำ ในการดำเนินการส่งน้ำ ได้แต่งตั้งหัวหน้าคุ้มขึ้น เพื่อคอยแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แจ้งสถานการณ์น้ำและควบคุมการรับน้ำของประชาชนผู้ใช้น้ำเพื่อให้รับน้ำได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ (3) การติดตามประเมินผล หลังจากที่ได้มีการส่งน้ำตามแผนการใช้น้ำที่วางไว้แล้ว ก็มีการติดตามผลการส่งน้ำ โดยการติดตามปัญหาและอุปสรรคในการส่งน้ำ โดยหัวหน้าคุ้มจะแจ้งปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หากเกิดปัญหาขึ้นทางคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทตก็จะดำเนินการจัดประชุม เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน โดยการบริหารจัดการจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนการเพาะปลูก จะมีการวางแผนการปลูกพืช วางแผนการส่งน้ำ ขุดลอกคลองส่งน้ำ และดูแลอาคารบังคับน้ำ 2) ช่วงระหว่างการเพาะปลูก รับน้ำตามแผนการส่งน้ำ และร่วมกันแก้ไขปัญหาการใช้น้ำ 3) ช่วงหลังการเพาะปลูก จะมีการวางแผนบำรุงรักษาคลองส่งน้ำ บำรุงรักษาคลองส่งน้ำตามแผนที่วางไว้ บำรุงรักษาอาคารบังคับน้ำ และเสียเงินบำรุงรักษา

2. ด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต แบ่งออกเป็น 2 ส่วน รายละเอียด ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ คือ เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานที่ 6 เพียงหน่วยงานเดียว ไม่มีหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีเพียงการใช้น้ำเท่านั้น ดังคำกล่าวของคณะกรรมการท่านหนึ่งกล่าวว่า “หากเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะทำให้การบริหารจัดการดีกว่านี้”

2) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การวางแผน จนเสร็จสิ้นกระบวนการหรือการประเมินผล โดยแยกตามรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนในการตัดสินใจ ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นส่วนมาก ทำให้เกิดการบริหารจัดการได้อย่างดี (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นส่วนมาก เช่น ช่วยในการขุดลอกคูคลอง ช่วยในการแจ้งการชำระของคลอง แจ้งหากปล่อยน้ำมากเกินไป เป็นต้น ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันในการใช้น้ำ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งก่อให้เกิดการปรับปรุงในด้านการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น

3. ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของคณะกรรมการบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด เป็นการประเมินสถานการณ์ เพื่อให้ค้นพบศักยภาพที่แท้จริง และนำไปสู่แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 จุดแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1) ความเข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาดร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เป็นอย่างดี จนกลายเป็นกลุ่มที่บริหารจัดการได้อย่างเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที่ และบริหารจัดการน้ำได้เป็นอย่างดี มีน้ำเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

2) การส่งน้ำได้ตามแผนที่วางไว้ โดยในการบริหารงานจะมีการประชุมชี้แจงแผนการส่งน้ำ และลงประชามติ ทุกครั้งก่อนจะมีการประกาศประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวก่อนที่จะมีการส่งน้ำ ทำให้ประชาชนผู้ใช้น้ำรับรู้และวางแผนเตรียมการรับน้ำตามแผนที่วางไว้ สามารถส่งน้ำได้เต็มที่และสมบูรณ์ และช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้มากขึ้น

3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผลอย่างมากในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยประชาชนผู้ใช้น้ำให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทนต์เป็นอย่างดี ตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมวางแผนและลงประชามติก่อนการส่งน้ำ เข้าร่วมในขั้นตอนการรับ-ส่งน้ำ

3.2 จุดอ่อนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1) การขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในกรณีที่จะให้ทำงานประสบผลสำเร็จ แต่เนื่องจากคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทนต์ ไม่มีงบประมาณเป็นของตนเอง จึงต้องรอนงบประมาณจากโครงการชลประทานกาฬสินธุ์ ซึ่งแต่ในละปีงบประมาณที่ได้มาไม่เพียงพอต่อการซ่อมบำรุงรักษา ซึ่งอาจต้องรอนงบประมาณในการซ่อมบำรุงคลองส่งน้ำ

2) การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่า มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ คือ เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานที่ 6 เพียงหน่วยงานเดียว ไม่มีหน่วยงานภาครัฐอื่น และหน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีเพียงการร่วมใช้น้ำเท่านั้น

3) ความไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติตนของผู้ใช้น้ำ พบว่ามีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่มีความเข้าใจหลักปฏิบัติของการใช้น้ำ ซึ่งการสร้างการรับรู้โดยการพูดคุยบางเรื่องยังไม่เข้าใจกันดี โดยส่วนหนึ่งเกิดจากลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้ใช้น้ำเอง

3.3 โอกาสที่ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำประสบผลสำเร็จ

1) รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดหา พัฒนา อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ ส่งผลให้คณะกรรมการกลุ่มมีโอกาสในการบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น

2) โครงการช่วยเหลือของรัฐ โครงการอื่น ๆ ที่รัฐบาลจัดทำขึ้นและส่งผลดีต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น โครงการปิดทองหลังพระ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำตามพระราชดำริ ได้ทำการขุดคลองน้ำ ทำคลองน้ำ และซ่อมคลองน้ำ

3) ฝนตกตามฤดูกาล หากปีไหนที่มีฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล มีฝนตกมากในช่วงที่เหมาะสมแก่การกักเก็บน้ำ จะทำให้ได้ปริมาณน้ำในอ่างเก็บเพิ่มน้ำมากขึ้น

3.4 อุปสรรคในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1) ปัญหาสภาพอากาศที่แปรปรวน ทำให้การบริหารจัดการ ไม่สามารถวางแผนรับมือล่วงหน้าได้ เช่น ปัญหาคลองขาดน้ำรุ่ยเสียหาย เกิดจากการที่ฝนตกหนัก ปัญหาคลองส่งน้ำมีดินตะกอนทับถม และปัญหาฝนทิ้งช่วงนาน ทำให้เกิดภัยแล้ง

2) การลักขโมยเปิด - ปิดบานประตูน้ำ ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ อาจทำให้บานประตูเสียหาย ต้องเสียค่าซ่อมบำรุงซึ่งอาจต้องใช้งบประมาณในการซ่อมบำรุง

3) ความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันอาชีพเกษตรกร มีแนวโน้มได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นจากคนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น

การอภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด โดยภาคประชาสังคม ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผล ได้ดังต่อไปนี้

สภาพการณ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

สภาพการณ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ในระยะแรก มีการบริหารจัดการโดยเจ้าหน้าที่ สำนักงานชลประทานที่ 6 ทำหน้าที่เปิด - ปิด น้ำตามแผนการใช้น้ำของกรมชลประทาน ต่อมาได้มีการตั้งกลุ่มของผู้ใช้น้ำชลประทานจากการที่รวมตัวกันของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการจัดการน้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทาน ในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการก่อตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำห้วยผึ้ง-ผา-สะทุดขึ้น ทำหน้าที่ดูแลควบคุมการบริหารจัดการน้ำและมีการกักเก็บน้ำส่งเสริมสินค้าด้านการเกษตร ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำดูแลได้ไม่ทั่วถึง ในปี พ.ศ. 2560 จึงได้ก่อตั้งกลุ่มคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุดขึ้น เพื่อบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด โดยมีการตั้งกฎ ระเบียบ ของกลุ่มขึ้นด้วย เพื่อให้คณะกรรมการบริหารกลุ่ม มีอำนาจในการควบคุมสมาชิก มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ คุ่มค่าลงทุน สามารถควบคุมการใช้น้ำอย่างเหมาะสม และเป็นธรรม โดยมีการวางแผนก่อนการบริหารจัดการน้ำในทุกขั้นตอน เพื่อให้มีการดูแลบำรุงรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงแหล่งน้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็ง สามารถบริหารงาน พัฒนาอาชีพ มีรายได้ มีกิน มีใช้ และเพื่อให้มีการอนุรักษ์น้ำ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของ Maiklat, P., 1998 (อ้างถึงใน Santiniyom, P., 2021) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารจัดการน้ำว่า การจัดการน้ำ มุ่งถึงการจัดหา น้ำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพของกรมทรัพยากรน้ำ วางแผนการใช้น้ำอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดมีการใช้อย่างยั่งยืน และการจัดสรรน้ำให้มีประสิทธิภาพ งานจัดสรรน้ำและใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละลุ่มน้ำจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรม

งานจัดสรร และการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สภาพการณ์การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต มุ่งถึงการจัดสรรน้ำ ควบคุมการใช้น้ำ ให้กับประชาชนอย่างเหมาะสม

ศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัด กาฬสินธุ์

1. ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัด กาฬสินธุ์ พบว่า คณะกรรมการบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (1) การวางแผนการส่งน้ำ มีการวางแผนเป็น 3 ช่วง คือ การวางแผนก่อนการส่งน้ำ ในระหว่างการส่งน้ำ และหลังการส่งน้ำ (2) การควบคุมการส่งน้ำ ในการดำเนินการส่งน้ำ คณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำ ได้แต่งตั้งหัวหน้าคุ้มขึ้น เพื่อย่อยแจ่งข่าวสารต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แจ่ง สถานการณ์น้ำและควบคุมการรับน้ำของประชาชนผู้ใช้น้ำเพื่อให้รับน้ำได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และ (3) การติดตามประเมินผล หลังจากที่ได้มีการส่งน้ำตามแผนการใช้น้ำที่วางไว้แล้ว ก็จะมีการติดตามผลการส่งน้ำ โดยการติดตามปัญหาและอุปสรรคในการส่งน้ำ โดยหัวหน้าคุ้มจะแจ่งปัญหาในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ หากเกิดปัญหาขึ้นทางคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทตก็จะ ดำเนินการจัดประชุม เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยการบริหารจัดการจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ (1) ช่วงก่อนการเพาะปลูก จะมีการวางแผนการปลูกพืช วางแผนการส่งน้ำ ชุดลอกคลองส่ง น้ำ และดูแลอาคารบังคับน้ำ (2) ช่วงระหว่างการเพาะปลูก รับน้ำตามแผนการส่งน้ำ และร่วมกันแก้ไข ปัญหาการใช้น้ำ และ(3) ช่วงหลังการเพาะปลูก จะมีการวางแผนบำรุงรักษาคลองส่งน้ำ บำรุงรักษา คลองส่งน้ำตามแผนที่วางไว้ บำรุงรักษาอาคารบังคับน้ำ และเสียเงินบำรุงรักษา ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการจัดการน้ำชลประทาน Wuthiwanich, W., 1996 (กล่าวถึงในกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562) โดยหลักการจัดการน้ำชลประทานมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การส่งน้ำในปริมาณที่เหมาะสม ส่งน้ำ ให้กับพื้นที่หรือบุคคลที่เหมาะสม และส่งในช่วงเวลาที่เหมาะสม ดังคำภาษาอังกฤษที่ว่า “To Deliver the right amount of water to the right person at the right time” การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ ดังกล่าวจะต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผนการส่งน้ำหรือวางแผนการจัดสรรน้ำ (2) การควบคุมการส่งน้ำ และ (3) การติดตามประเมินผลการส่งน้ำจริงในสนาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ใน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ได้มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ทำให้สามารถส่งน้ำ ได้ตามความต้องการของประชาชน

2. ด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่ามีเพียงกรมชลประทาน ที่เข้ามามีส่วนร่วม เพียงหน่วยงานเดียว และ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี

ส่วนรวมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การวางแผน จนเสร็จสิ้นกระบวนการหรือการประเมินผล โดยแยกตามรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมได้ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มวางแผนการใช้น้ำ การรับ - ส่ง น้ำ และการประเมินผลการใช้ น้ำ โดยเฉพาะขั้นตอนในการตัดสินใจโดยการลงประชามติ ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นส่วนมาก (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้มีการดำเนินการส่งน้ำตามแผนที่วางไว้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นส่วนมาก เช่น ช่วยเหลือในการขุดลอกคูคลองให้พร้อมใช้งาน ช่วยในการแจ้งการชำรุดของคลอง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนนี้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันในการใช้น้ำ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะมีการประชุมเพื่อประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยการเข้าร่วมประชุมเสนอปัญหา และเสนอข้อคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) (อ้างถึงใน Ngamlamom, W., 2016) ได้กล่าวถึง รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้ ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ซึ่งประชาชนก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จึงส่งผลให้การบริหารจัดการน้ำได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการ

ศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของคณะกรรมการบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทต พบว่า

3.1 จุดแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1) ความเข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทตร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เป็นอย่างดี จนกลายเป็นกลุ่มที่บริหารจัดการได้อย่างเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที่ และบริหารจัดการน้ำได้เป็นอย่างดี มีน้ำเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

2) การส่งน้ำได้ตามแผนที่วางไว้ โดยในการบริหารงานจะมีการประชุมชี้แจงแผนการส่งน้ำ และลงประชามติ ทุกครั้งก่อนจะมีการประกาศประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวก่อนที่จะมีการส่งน้ำ ทำให้ประชาชนผู้ใช้น้ำรับรู้และวางแผนเตรียมการรับน้ำตามแผนที่วางไว้ สามารถส่งน้ำได้เต็มที่และสมบูรณ์ และช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้มากขึ้น

3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผลอย่างมากในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยประชาชนผู้ใช้น้ำให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาดเป็นอย่างดี ตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมวางแผนและลงประชามติก่อนการส่งน้ำ เข้าร่วมในขั้นตอนการรับ-ส่งน้ำ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunmathiwat, T. (2017) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรบ้านเมืองจันทเนือ ตำบลเมืองจัน อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มเกษตรกรเป็นแบบมีส่วนร่วม มีการดำเนินการโดยมีประธานและคณะกรรมการกลุ่ม มีการจัดทำแผนพัฒนากลุ่ม มีโครงสร้างกลุ่มจากการคัดเลือกคณะกรรมการเป็นผู้แทน การนำองค์กรจากประธานกลุ่มที่มีภาวะผู้นำสูง จัดแบ่งภารกิจงานตามความถนัด และมีการควบคุมด้วยกฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม ที่ร่วมกันกำหนดอย่างเหมาะสม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่มีคณะกรรมการเข้มแข็งและประชาชนมีส่วนร่วม จะทำให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

3.2 จุดอ่อนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1) การขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในการที่จะทำให้งานประสบผลสำเร็จ แต่เนื่องจากคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทาด ไม่มีงบประมาณเป็นของตนเอง จึงต้องรอนงบประมาณจากโครงการชลประทานกาฬสินธุ์ ซึ่งแต่ในละปีงบประมาณที่ได้มาไม่เพียงพอต่อการซ่อมบำรุงรักษา ซึ่งอาจต้องรอนงบประมาณในการซ่อมบำรุงคลองส่งน้ำ

2) การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่า มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ คือ เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานที่ 6 เพียงหน่วยงานเดียว ไม่มีหน่วยงานภาครัฐอื่น และหน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีเพียงการร่วมใช้น้ำเท่านั้น

3) ความไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติตนของผู้ใช้น้ำ พบว่ามีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่มีความเข้าใจหลักปฏิบัติของการใช้น้ำ ซึ่งการสร้างการรับรู้โดยการพูดคุยบางเรื่องยังไม่เข้าใจกันดี โดยส่วนหนึ่งเกิดจากลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้ใช้น้ำเอง

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phanrat, P. (2015) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในเขตลุ่มน้ำชี ได้กล่าวถึงปัญหาของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในเขตลุ่มน้ำชี คือ ขาดการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการขาดหน่วยงานที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ และไม่สอดคล้องในเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้ถูกผลักดันให้เป็น วาระแห่งชาติ มีงบประมาณสนับสนุน มีข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ โดยตรง และมีหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จึงทำให้การบริหารจัดการน้ำ

เป็นไปตาม นโยบาย แผนงานและโครงการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีการบูรณาการร่วมกัน และถูกผลักดันให้เป็น วาระแห่งชาติ มีงบประมาณสนับสนุน พร้อมทั้งมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 โอกาสในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1) รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดหา พัฒนา อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ ส่งผลให้คณะกรรมการกลุ่มมีโอกาสในการบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น

2) โครงการช่วยเหลือของรัฐ โครงการอื่น ๆ ที่รัฐบาลจัดทำขึ้นและส่งผลดีต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น โครงการปิดทองหลังพระ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำตามพระราชดำริ ได้ทำการขุดคลองน้ำ ทำคลองน้ำ และซ่อมคลองน้ำ

3) ฝนตกตามฤดูกาล หากปีไหนที่มีฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล มีฝนตกมากในช่วงที่เหมาะสมแก่การกักเก็บน้ำ จะทำให้ได้ปริมาณน้ำในอ่างเก็บเพิ่มน้ำมากขึ้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในเรื่องรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดหา พัฒนา อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ โครงการปิดทองหลังพระ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำตามพระราชดำริ และฝนตกตามฤดูกาล เป็นโอกาสที่จะส่งผลให้เพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการได้

3.4 อุปสรรคในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1) ปัญหาสภาพอากาศที่แปรปรวน ทำให้การบริหารจัดการ ไม่สามารถวางแผนรับมือล่วงหน้าได้ เช่น ปัญหาคลองขาดน้ำรุตเสียหาย เกิดจากการที่ฝนตกหนัก ปัญหาคลองส่งน้ำมีดินตะกอนทับถม และปัญหาฝนทิ้งช่วงนาน ทำให้เกิดภัยแล้ง

2) การลักขโมยเปิด - ปิดบานประตูน้ำ ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ อาจทำให้บานประตูเสียหาย ต้องเสียค่าซ่อมบำรุงซึ่งอาจต้องใช้งบประมาณในการซ่อมบำรุง

3) ความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันอาชีพเกษตรกร มีแนวโน้มได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นจากคนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับ Benjawan, J. (2009) ได้กล่าวถึงปัญหาของทรัพยากรน้ำที่สำคัญ คือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำและน้ำท่วม ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางธรรมชาติ ได้แก่ ปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละท้องถิ่นไม่เท่ากัน ปัญหาการขาดความร่วมมือร่วมใจกันของคนในท้องถิ่นในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำ และการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เป็นไปอย่างมากมายและรวดเร็ว เป็นผลทำให้เกิดความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็วด้วยเช่นกัน หลาย ๆ กิจกรรมต้องมีการแย่งน้ำกันใช้ในบางเวลาหรือในบางพื้นที่ เช่น การทำนาปรังในช่วงฤดูแล้ง การทำสวนผลไม้ การทำนาทุ่ง เป็น

ต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อุปสรรคในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนมากจะเกิดจากสภาพอากาศที่แปรปรวน ทำให้การบริหารจัดการเป็นไปได้ลำบาก ส่วนอุปสรรคในการลักขโมยเปิด – ปิดบานประตูน้ำนั้น หากกลุ่มบริหารจัดการน้ำนำกฎ ระเบียบมาใช้อย่างเคร่งครัดก็จะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้

แนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด ตำบลคำบง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำชลประทานให้มีศักยภาพในการกักเก็บน้ำและปล่อยน้ำให้มีประสิทธิภาพ
2. ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เพียงพอ ทัวถึง และเป็นธรรม
3. ร่วมกันวางแผนการใช้น้ำแบบบูรณาการ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ในฤดูที่ขาดแคลน
4. เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ และการจัดระบบป้องกันน้ำท่วม
5. จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อป้องกันภัยแล้งและน้ำท่วมเพื่อให้รับมือได้ทันทั่วถึง
6. แก้ไข กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้ เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงการกระทำความผิด
7. เพิ่มช่องทางการให้ความรู้เรื่องการใช้ น้ำ เช่น ทำศูนย์ให้ความรู้เรื่องน้ำ ห้องสมุดหรือมุมความรู้เรื่องน้ำ
8. เสริมสร้างการพัฒนาคน ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้ทรัพยากรน้ำ รวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ให้เกิดความรัก ความหวงแหนในทรัพยากรน้ำที่มีอยู่
9. เพิ่มช่องทางในการจัดหางบประมาณ เช่น การระดมทุน เปิดรับบริจาค ค่าปรับ และการเสนอโครงการของงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
10. สร้างเครือข่ายร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน
11. ส่งเสริมให้มีการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มประสบการณ์และความรู้ให้กับประชาชน ไปจนถึงคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำ
12. ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมใหม่ๆ และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การพยากรณ์อากาศ จะช่วยให้สามารถรับมือกับสภาพอากาศที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ การจัดทำระบบติดตาม ประเมินผล และรายงาน (ระบบอินเทอร์เน็ต)

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการศึกษารื่อง แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยสะทุด โดยภาคประชาสังคม ตำบลคำบง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในครั้งนี้ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนหน่วยงาน และการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

เชิงนโยบาย

1. จัดทำแผนการส่งน้ำและขั้นตอน กระบวนการ งบประมาณ และบุคลากร ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ บรรจุในคู่มือการบริหารการใช้น้ำ
2. ควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
3. หน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและจัดสรรงบประมาณให้กับคณะกรรมการกลุ่มฯ ให้เพียงพอ เพื่อให้คณะกรรมการกลุ่มฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ควรส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายที่เป็นผลได้ในระยะยาว
5. ควรส่งเสริมการเพิ่มขีดความสามารถในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการจัดฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองท้องถิ่น ให้กับคณะกรรมการกลุ่มฯ และประชาชนตลอดจนมีการจัดศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
2. ควรฝึกทักษะผู้นำในการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องจิตสำนึกในการใช้น้ำให้กับเด็ก และประชาชน เพื่อสร้างจิตสำนึกในการใช้น้ำ จิตสำนึกในการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน
3. ควรส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน
4. ควรมีกิจกรรมที่สนับสนุนให้ประชาชนเกิดการขุดลอกคู คลอง ในพื้นที่ของตน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการส่งน้ำ เช่น การทำความสะอาดในวันสำคัญต่าง ๆ
5. ควรส่งเสริมขีดความสามารถของประชาชนในการปรับตัว เพื่อลดความเสี่ยงต่อผลผลิตทางการเกษตร เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืช การปรับปรุงแผนการปลูกพืชเกษตร การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการวางแผนการใช้น้ำแบบผสมผสาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นการศึกษาสภาพการณ์และวิเคราะห์ศักยภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเท่านั้น เพื่อให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จ ควรทำการวิจัยหากกลยุทธ์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

References

- Benjawan, J. (2009). Development and use of natural resources, water resources. Life and the environment. *Lopburi : Thepsatri Rajabhat University.*
- Bunmathiwat, T. (2017). *Water Resources Management for Agriculture of Ban Muang Chang Nuea Farmers Group, Mueang Chang Subdistrict, Phu Pieng District, Nan Province.* Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation : Rural Development Committee Center for international Studies.* New York: Cornell University Press.
- Maiklat, P. (1998). *Water resource management.* Bangkok: Agricultural Cooperative Society of Thailand Printing House.
- Ngamlamom, W. (2016). *Theory of Participation.* [Online].
http://learningofpublic.blogspot.com/2016/02/blog-post_79.html [24 March 2021]
- Phanrat, P. (2015). *Effectiveness of water resource management for agriculture in the Chi River Basin.* Pathum Thani : Valaya Alongkorn Rajabhat University under the royal patronage.
- Santiniyom, P. (2021). Water management according to good governance. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(1), 20-32.
- Wuthiwanich, W. (1996). *Applied Hydrology.* Nakhon Pathom : Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus.